

نان : یاجرہ سرفراز
بیچ : 59

سوال لوک گیت تے لوک گیتاں دیاں قسماں تے اُبھرواں بیکو
لکھو۔

لوک گیت

لوک گیتاں دا تعارف

لوک گیتاں توں مراد اے لوک دے گیت۔ اوہ گیت جہڑے پیندے
پیندے اک نسل توں دوجی نسل وچ منتقل ہوندا دے ریندے نیں تے
لوکائی دا ساخا تخلیق عمل قرار پاندا ہے۔

لوک گیت دھرتی دے ون سونے پھل

لوک گیت پنجاب دی دھرتی دے اوہ ون سونے پھل نیں جہڑے
دھرتی دی زر خیزی پاروں آپ مہاروں اگ پیندے نیں تے
اپنی دل و دماغ وچ رچ بس جان والی خوشبو نال دھرتی توں
سپین تے خوبصورتی نکش دے نیں۔

لوک گیتاں دا موضوع

لوک گیت دھرتی دی ریتل بہتلی تے دسون دیاں تصویراں،
بزرگاں دے صدیاں دے تجربے، مذاہدے تے صفت دیاں گلاں،
رسم و رواج، قوم دا بھانے ماضی دیاں جھلکریاں دا اظہار کر دے
نیں۔

لوک گیتاں دیاں قسماں

لوک گیتاں دیاں کئی قسماں نیں۔ لوک گیت جن تڑن کیدے مرن
 وید تک دے نیں۔ جن وید لوری بولی جاندی اے جدوں کے
 مرن وید وین پانچ جاندے نیں۔ لوک گیتاں دیاں اہم قسماں
 درج ذیل نیں:

(1) ماییا

(2) ڈھولا

(3) ٹپہ

(4) بولی

(5) لوری

(6) دوپڑا

ماییا

ماہیہ دا انفارف

ماییا پنجابی زبان دا سرکڈ ھوان۔ اگھرواں تے نایاں لوک گیت
 اے اے پنجاب واسیاں دے دلاں دی دھڑکن تے ہے ای لے
 نال نال اے پنجابوں باہروی بولیا تے سنا جاتا اے۔ مایہ دا
 اچھا سرنواں بھرتے و جھوڑا اے۔ ایس تڑن علاوہ جیاتی دے
 چوکھ رنگ مایہ دے کھوج سائے بیوئے نیں

ماہیہ دا بچھو کڑ

پنجاب دے باقی لوک گیتاں دی طرح مایہ دی قدامت بارے
 کون بکی تھقی گل نہیں آکھی جاسکدی۔ ایہدا گوپڑا ایس طرح
 لایا جاسکدا اے کہ مایہ دا اچھا سرنواں بھرتے و جھوڑا اے
 تے جدوں پنجاب دی دھرتی تے سب لڑ پھلا و جھوڑا پیا یو وے گا

او دوسری ماہیہ دی صنف ایجاد ہوئی ہوگی۔

ماہیا لفظ دا مطلب

ماہیا لفظ دے مطلب بارے وکھو وکھ سائیاں دیاں وکھو وکھ داواں

نیں۔ عام رائے (پہلی) ایوی اے کہ ماہیا لفظ ایران دی

پہلی زبان دے لفظ "ماہ" وچوں نظیاں جیہدا مطلب اے

چس "ماہی" دا مطلب اے چس وکھو۔ لفظ ماہی دے اگے

الف نڈائیہ دا دادھا کرے "ماہیا" بنایا گیا اے۔ ایس توں مراد اے

محبوب۔ او ماہی اے مٹر او پار او سچن اے۔ دو جا خیال ایہ

وے کہ "ماہی" بھٹو بنجالی زبان دا لفظ اے لڑتے چوکھے پرتوں

محبوب دے معنی وچ ورتیندا آریا اے۔ بقول تنویر بخاری:

"ماہیا صرف نڈائیہ اے تے ایہ لفظ "ماہی" دے

اگے صرف "آ" دا دادھا کرے "ماہی" + آ = ماہیا"

بنیا اے۔ اس دا لفظی معنی "جھاں چارن والا"

تے مرادی معنی "اے محبوب، اے ماہی،

اے پار، او مٹر" اے۔ جدکے ایس دا لفظی

مطلب اے جھاں چارن والا، جھیاں دا چروال

یا صینزال۔ او بندا جیہڑا بید وچ جھیاں،

ڈنگر چارن دا کم کر دا اے"

ماہیہ دی سیت یا سنتر

ماہیہ دی اک خاص سنتر تے بنا ورت ہوندی اے۔ ایس توں

ڈیڈی مصرعی گیت دی آکھیا جاندا اے۔ ایہی سنتر بارے وکھو

سائیاں نے مختلف داواں دا اظہار کیتا اے جیہڑیاں اک ادھ

توں جھڈ کے باقی سب ملدیاں جلدیاں سں ماہیہ دی سنتر بارے

کنول مشتاق دے وچار ملاحظہ کرو:

ماہیا دو مصرعی نوں گیت بنووندا اے۔ ایس

دا پہلا مصریہ دوجے توں ادھا ہوندا اے ایہو
 وجہ اے ہئی ایس توں ڈیڈہ مصری لوک کیت
 دی آکھیا جاسکدا اے۔ پہلا مصریہ دا کوئی
 اچیا مقصد تے مطلب نہیں ہوندا اے نہ اپرا قافیہ
 دی تھوڑ پوری کمر دا اے۔

ماہیہ دی علاقائی مقبولیت

ماہیا پورہ پنجاب وچ سنا تے لوہیا جاندا اے۔ "راجھاسب داسا بھٹا"
 دے مصداق ماہیا وچ لہندے پنجاب (پاکستانی) تے جڑھدے
 پنجاب (انڈین) وچ اکو جنل بولیا تے سنا جاندا اے۔ ماہیہ دے
 لوکاں توت لگدا اے کہ لٹان والی باہلون والی ذات عورت دی
 اے جو اپنے محبوب یا شوہر دے سانسے عرضی کیتی جا رہی اے۔ سوانیاں
 تو اڈ مرد تے پر غر دے لوک ماہیا جوڑ سکدے نیں تے جوڑ دے وی
 تے۔

ماہیہ دا موضوعاتی کھلا

باوجود ایس دے کہ ماہیہ دا اچھا سرناداں پھر تے زو جھوڑا اے
 ماہیا اپنے اندر پنجاب دا کلچر ثقافت، سیاست، زراعت، جذبات
 دکھ بہرے صوفیانہ موضوع عشق تے خوشیاں دی دیاں جھانک
 رکھدا اے۔ مثال دے طور تے:

آری تے آری اے

اک دم یوسف دا سارا مصر وباری اے

دو پتر اناداں دے

ساڈا دکھ سن سن کے روندے پھر پیارڈاں دے

ڈھولا

ڈھولے دا تعارف

ڈھولا پنجابی لوک گیتاں دی اوجھ قسم اے جیہڑی صدیاں تو پنجاب
 واسیاں دے دل دی دھڑکن اے۔ ایہو وجہ اے کہ زیادہ تر ڈھول
 لوکاں توں زبانی بی یادیش جیہناں توں کدھی لکھن دی وی
 لوڈ محسوس نہیں ہونئی۔ پورے پنجاب وچ ہر عمر دے لوک ڈھول
 بول سکدے نیں۔

ڈھولے دا ماخذ

ڈھولے دے ماخذ بارے وکھو وکھو سائیاں دیاں مختلف رافاں
 نیں۔ ایسے حوالے نال تن دھڑے نیں جیہناں دے خیال دسج ذیل
 نیں۔

(ا) پہلے دھڑے دے مطابق ڈھول سٹی (شفس رانی) نے ڈھول

بادشاہ دی رومانی عوامی داستان ہوجوں بنیا اے۔

(ب) وچ دھڑے دا خیال اے کہ ڈھول لوک صنف ڈھول تے

ماروی دی عوامی داستان ہوجوں نکلی اے۔

(ج) تیسرے دھڑے دے مطابق ڈھول پنجاب دا قدیم لوک ساز

اے جیہدے وچوں ڈھولا بنیا اے۔

ڈھولے دی تعریف

ڈھول قدیم پنجابی لوک ساز اے ایسے دا مطلب اے محبوب۔ ڈھول

اگر الف نڈائی دا وادھا کرے ڈھولا بنا بائیا اے جسے توں

مراد اے محبوب، اے سچن تے اے متر لئی گئی اے بقول

اے۔ ڈی۔ اعجاز:

”عورتاں ولوں اپنے محبوب لئی پیار، محبت، عشق

دا اظہار تے جذبیاں دی ترجمانی داناں ڈھولا

ڈھولے دا بچھو کر

ڈھولے دا لفظ محبوب نئی پنجاب وچ جوکھے چرتوں وڈیا آریا
 اے۔ پر ایہدا لوک صنف وچ استعمال دا حوالہ آج توں سو سال
 پرانے شاعر میر داد میروانہ دی شاعری وچوں ملدا اے آپ دا
 سارا کلام عارفانہ استے مجازی رنگ وچ رنگیا ہویا اے۔ پروسیس
 شارب یورپ دس پائی اے کہ برکلی دے ڈھولے 1857ء
 توں 1860ء دے وچکارے عرصے دی تخلیق ہن۔ ایس دے
 مطابق ڈھولیاں دی (صطاحت) قداست آج تو ڈیڈی سو سال
 پرانی اے۔ پر کلاسیکی شاعری وچ لفظ ڈھولا دے استعمال توں
 پتہ لگدا اے کہ اے وی باقی لوک گیتاں دی طرح قدیم صنف
 اے۔

ڈھولے دی بییت

ڈھولا پنجاب دے محنت کش تے عام لوکاں دے شاعری اے۔ ایس
 دا مقصد ہنرے فنی لوازمات پورے کرنا نہیں ہوندا بلکہ ایہدے وچ
 اک چنگے فرزندے خیال توں مناسب لفظاں وچ پیش کیتا جاندا
 اے۔ اختر شاد می پوری ایس حوالے نال لکھ لیتا ہن
 "ڈھولے دے دوویں مصرعے پورے ہوندا ہن۔
 ایس دے پیلے مصرعے عموماً اک (جسمہ) جیسے قافیہاں
 وائے ہوندا ہن تے ایس دے پیلے دو مصرعے
 ہم وزن وی ہوندا ہن۔ اے دو باتن مصرعیاں
 دا ہوندا اے ہتے ایڈے توں ود مصرعے وی ہو
 سکدا ہن۔"

ڈھولے دی علاقائی مقبولیت

انج تے دھولے پورے پنجاب وچ بولے جاندا ہن پر ایس حوالے

Date .....

نال ایم علاقہ درپاڑے روای کے چناب دا وچکارا علاقہ سانڈل
بار دا علاقہ اے۔ فیصل آباد، چنگ تے ساہیوال دا علاقہ ایں
حوالے نال زیادہ ایم اے ایں توں علاوہ اے پوٹھوہار دے چٹانی
علاقہ، ساہیوال تے ملتان توں لیکر چوہستان دے صحرائی علاقہ
تیکر پورے جانڈے میں۔ ایں دے نال نال اے سبلی بار تے گنجی
بار وچ وی پورے جانڈے میں۔

ڈھولے گاؤں دے طریقے

اے۔ ڈی۔ اعجاز دے مطابق ڈھولے گاؤں دے تین طریقے میں
تے ڈھولیاں دی خاص گل اے وے کہ امیاں لڑن گاؤں لئی
کسے ساڈے مثلاً ڈھولے، الفوزہ، بالشری، باگھڑے دی لورڈنیں پیندی
ایر وچ ڈھولا گاؤں والے دی آواز دے اٹار جڑھا توں ای
سادا اثر پیر پو جاندا اے۔ ڈھولے گاؤں دے تین طریقیاں بارے
ملاحظہ کرو:

(ا) روائی: روانی ڈھولے گاؤں داسب توں سادہ طریقے اے ایہو
وچ سارے شعر نثری صورت وچ تخت، الفاظ نال بڑھ جانڈے میں
تے آخری شعر ذرا اچی آواز نال بڑھیا جاندا اے
(ب) رگی: رگی طریقے وچ سارے شعر اچی آواز نال تے لمبی نال
پورے جانڈے میں تے آخری اک دو شعر ڈھولے جوں اچی آواز نال
پورے جانڈے میں۔

(ج) اٹلا پور: اٹلا پور ڈھولے گاؤں داسب توں ودیا انداز اے۔
ایر وچ سارے اسی شعر حصوں وچ اچی آواز تے لمبی تان نال
پورے جانڈے میں۔ ایں طرح ڈھولا گاؤں والے توں اپنے سادہ تے
قابور کھنا پیندا اے تے ایر نال گاؤں والے دے زور دا وی پتہ
لگد اے۔

ڈھولیاں دیاں قسماں تے موضوعاتی کھلاں

ڈھولا پنجابی لوکاں دا تاریخی ورثہ اے تے سون تیکر پروفیسر سٹاراب
سوربان نے اے۔ ڈی۔ اعجاز نے ڈھولیاں لئی کتابی شکل عروج
سانھن دا آدھر لکھا اے۔ پروفیسر سٹاراب سوربان دی کتاب دانل
اے "نئیں بندے" جیوں کے اے۔ ڈی۔ اعجاز دیاں کتاباں
دے ناں "چٹا نچے چھتے" تے "کال بلیندی" نئیں۔ پروفیسر سٹاراب نے
ڈھولے اکھنڈ کرن لئی جیہڑا فیلڈ ورک کیتا اے اویدے مطابق ڈھولیاں
دیاں درج ذیل قسماں نئیں:

(1) رومانی ڈھولے

(2) معرفت دے ڈھولے

(3) یوسف دے ڈھولے

(4) حسینی رضہ ڈھولے

(5) کال دے ڈھولے

(6) کال تے نارنگ دے ڈھولے

(7) داستانی ڈھولے

ڈھولیاں دے موضوعاتی کھلاں دا اندازہ اُن دے دتیاں قسماں لئی
مکھو رکھ کے سوجاندا اے۔ فیروزی ایس دے وچ تعویف دے موضوع،
عشق، محبت، سدھراں، چاواں تے محبتاں، بہادری (سوریاں دی
بہادری تے خورے پور کپڑے کپڑے مضمون بیان گئے نئیں۔ کچھ
مثالاں ویکھو:

الف آسیاں ڈھولا بیٹی موتی پروواں

لکھیا پے گیا جھولی بیٹی چم چم روواں

الف آسیاں ڈھولا تیر موڈ تے تُوئی

سارا جگ ڈھوڈھریسی آں تیرے جیہاں کوئی

اک سور مثال ویکھو:

میں ایتھے میرا مایہ سوید رہے
بار بار میرا دل پیا اور رہے
دھن میرا جگرا، جیوے ڈھلا

بولی

بولی دا تعارف

بولی واحد تہ جمع بولیاں آئے۔ ایہ پنجاب، درگھرو جواتاں دا من
ہاؤنا گیت ہے۔ بولیاں وچ پنجاب دیس دیاں رنگ پر تلیاں
تھیوں ہراں دا پورا البم دکھائی دینا ہے۔ ایہ گیت آج وی پنجابی
گھرو جواتاں نوں موران ونگوں تھلاں پان تے پن تے جھوڑ کر دیندا
آے بولی وچ لڑجواں دیاں خوشیاں، باسیاں، ریجھاں، چاواں
امنگاں، سرمستی تے سرمشاری دا اظہار ملدا ہے۔

بولی دا بھوکڑ

بولی باقی لوک گیتاں وانگ جو کھا قدیم لوک گیت ہے تے ایہ دے
بھوکڑ بارے کوئی پکا پیڈا ثبوت نہیں ملدا۔ ایہ دی تاریخ کہہ آے
ایہ پہلا شاعر کون سی نہ ایہ کدوں پہلی واری گایا گیا سی؟ کچھ
نہیں پتا۔ ایس بارے آوازی فیاں لیتا جاسکدا آے کہ جدوں کسے
چھیل چھب گھرو نوں کسے اکھڑ میٹار نال پیار ہو یا سووے گاؤنے ایس
دا اظہار بولی لوک گیت وچ لیتا سووے گا،

بولی دی تعریف

بولی لوک گیتاں اک مصرعے دا ہوندا آے پر ایہ دے وچ مکمل مضمون
بیان کردتا جاندا آے۔ ایہ لوک گیتاں دی مختصر ترین صنف
آے۔ ڈاکٹر سید اختر حفی بولی دی تعریف ایہناں لفظاں

"قواعد در مطابق بولیاں جمع دایفہ اے تے واحد
 بولی اے۔ ایس طرح اے اک مصرعہ بیوندا اے پر ایہ
 اک مصرعی نظم اپنی وجہ مکمل جامع، جہدیں، بامعنی
 تے باصطلاح بیوندا اے بولی دالفظی مطلب قول،
 گل، زبان، آکھی بونی گل، طعنہ یا مینا اے پر شاعری
 دے حوالے نال بولی اوس مصرعے نوں آکھدے نیں
 چیدے دے وجہ سے خیال، مضمون، دانش، تجربے یا
 مشاہدے دی گل یا کسے جذبے دا ڈھلوان تے
 بچوان اظہار کیندا جاندا اے"

بولی دی ہیئت

بولی لوک گیت، اک مصرعے ف مشتمل بیوندا اے پر ایہ اک مصرعی
 نظم وی مکمل مضمون بیان کر دیندی اے۔ کیا جاسکدا اے کہ بولی
 در اک مصرعے دے سمندر نوں کسے وجہ بند کر دیتا گیا بیوندا اے۔
 دوجی اسم گل ایہ وے کہ ایس دے اک مصرعے نئی قافیہ یا ردیف
 دی وی لوڑ نیں پیندی۔ ایس ایس مصرعے دے وچکار و سرام
 (وقف بکرا، ذرا کوج ساہ لہنا، آواز توڑنا) بیوندا اے پر لہجہ لوک
 ایس و سرام دی تھاں مصرعے نوں وڈے دو مصرعیاں دے وچ لکھ
 دیندے نیں جیہڑا کہ غلط اے۔

پنجاب دی علاقائی مقبولیت

بولی پورے پنجاب وچ مشہور اے۔ ایہ بالمشائی پنجاب توں
 اڈ اندرین پنجاب وچ پورے شوق نال گائی جاندی اے تے سکھاں
 دی وچہ توں ایہ ودیشی ملکاں وچ وی پورے چوکی مشہور اے۔
 ایہ امریکہ کینیڈا تے انگلینڈ وچ ایس دیاں بیڑیاں دُھاں نیں
 ودیشی رنگ وچ رنگی اک بولی ویکھو؛

گندی بھل گئی دندا سامنا، تہ گجھو گئی کالکیت تہ

بویاں دے تخلیق کار

بویاں دے اصل تخلیق کار گھر و منڈا رتہ تھیل چھبہ سیں جیڑے
ایہناں اصناں تہ جنہاں دا اظہار بولی وچ کر دے سیں۔ بولی
پرووی نوجوان منڈا پادی ای لوک گیت، صنف لے پر ایہ لکھڑ سڈاں
ایہ محبوب دی یاد وچ تے بھیناں ایہ پر اوں دی اڈیک وچ
بولدیاں سیں، مثال دے طور تے

میںوں پونڈاں دی لوڈن کوئی، وے چھڈ دیتاں نانڈ شفق

اگ پور صلاحہ کرو

ویراں وایاں دے غرے بھاری، اگ رہا ویر دیش

بویاں دا موضوعاتی کھلا

اپدے وچ کوئی شک نش پئی نہ بویاں اپنی مقبولیت تہ گائیکی
دے حوالے نال سکھار تہ ایڑیاں پویاں نظر آوندیاں سیں۔ ایہاں
وچ بنیاد دی ثقافت، سیاست، سوس، تاریخ، خوشیاں، دکھ
رومانا تے شوئے پور کیہ کیہ کجھ بیان کرتا جاندا لے۔ کجھ مشہور بویاں
درج ذیل سیں۔

- ادھے اعلان دے سون پیہڑے، ذات کوئی پچھدانش

- رہا اگ ویر دیش، میری ساری عمر دے پیکے

- پن تے توں جنگ بند کر دے پلر، پچے مک گئے نہیں ماواں دے

- رتاں وایاں دے پلن پرونتھے، تہ جھڑیاں دی اگ نہ بے

لوری

لوری دا تعارف

پنجاب دے لوک گیتاں وچوں لوری سب توں قدیم لوک گیت اے
 لوری راہہ صیٹھانے سن موہنا لوک گیت اے جیہڑا پچھدے نال ای
 ماں دے مونیوں سنا شروع کر دیندا اے۔ بال دے جن نال ماں
 دی زندگی حرکت وچ آجاندی اے تھماں اپنے نوزائیدہ بچے
 نوں لاڈ کرن تے ہرچان لئی لوری دا سیارا لہندی اے۔ لوری وچ
 نرالا ڈیپار ای نیش ہوندا سگن اہدے وچ ماں ووں بال لئی
 پاکیزہ سد کھراں، نیک تھناواں تے خوشیاں غیاں دے دے مد
 جذبات وئی رچے ہوندے نیں۔

جیویں ماضی دا جذبہ دنیا دی ہر زبان، فوگ تے ملک دے لوکاں دا
 سا بچھا اے بالکل اوسہ طرح لوری دا وجود وی کل جگ ورتوں
 تے عالمگیر اے۔ ماضی دا جذبہ نہ صرف انساناں سگن جانوراں
 پرندیاں تے کیریاں مکوڑیاں وچ وی اوسہ شدت نال پایا جاندا
 اے جیویں انساناں وچ اے۔ دنیا دے ہر ملک تے ہر زبان بولن
 والی قوم دے لوک اپنے بالوں نوں لوریاں نال ہرچاندے نیں
 ایج لوری اک آفاقی جذبہ بن جاندا اے جیہڑا لوری دنیا دی
 لوک شاعری وچ سا بچھا اے

لوری وچ پنجابی کلچر دا اظہار

پنجاب دیس اپنے اندر اک خاص معاشرے دا تصور رکھدا اے جیہڑی
 جھلک لوک شاعری وچ واضح نظر آندی اے۔ ایس لئی لوری دے
 روایتی موضوعات، مثلاً بچے نوں چپ کرائل، پہلانا، نیک تھناواں تے
 سد کھراں، تھن علاوہ ددھ، اناج، کھانہ دان، زرعی کلچر، حال ڈنگر
 تے چرخہ کتن دا ذکر وی لوریاں وچ بہد اے۔ عنصر پنجاب دی
 لوری اندر پنجاب دا پورا معاشرہ اپنے ماضی دی تلخ نسبت سہا
 سہا لہندا دکھائی دیندا اے۔

لوری دی تعریف

سارے لوک، لپٹاں و چوں لوری اک مقدس مٹھا مدھرتے من
 موہنا لوک گیت، اے جیہدا تعلق ماں، وڈی بھین، دادی تے نانی
 نال اے۔ لوری دی تعریف درج ذیل اے:

”بچے دی ماں، وڈی بھین، نانی یا دادی گودوچ نے
 کہ ننگے بال لڑن سوان، پرچاں لٹی تے اڑی پے بال
 نوں بیلان لئی ستھاں نال تھاپڑی مارے جیہڑے
 لوک گیت گاندیاں میں او لوری اکھواندے میں۔“

لوریاں دے موضوعات

لوریاں وچ بیان کیتے جان والے جذبے، احساس، مشاہدے، تجربات
 تے روپٹے لڑن علاوہ مذہبی، اخلاقی، سیاسی، سماجی، معاشرتی،
 معاشی تے اقتصادی موضوعات وی بکھر سارے میں۔ مثال دے
 طور تے:

جنگل ستے پھاڑ ستے

ستے سب دریا

اے جاگدا ساڈا کالا

لنی تھیندے چھیتی آ

پٹا

پٹے دی تعریف

پٹا معروف پنجابی لوک گیت، اے جیہڑا عام طور تے خوشی دیاں محفلاں
 تے اکٹھاں وچ گایا جاندا اے۔ کڑیاں ویاہ سٹادیاں دے موقعے تے
 مقابلے دے انداز وچ ڈھولی دی مدد نال پٹے گاندیاں میں عام
 کر کے ماہیت تے پٹے لڑن اکرای صنف، سمجھیا جاندا اے پر ڈاکٹر عصمت
 انڈا زاہد دے مطابق دونوں صنفاں دے مزاج وچ فرق اے۔ او
 پٹے دی تعریف کر دے آکھدے میں:

”پٹے دا مزاج شرح اے۔ ایہدے وچ وی موضوعات

دی رنگ دکھارنگی تہ موجود اے پر بیان دی جیڑی شوفی
 امید رے وچ پائی جانڈی اے اوہ ماہیہ ڈھوے یا بولی وچ
 نشیں ہونڈی۔ پٹر خاص موقعیاں تہ لگائے جانڈے نہیں جدوں
 کہ دو جیاں صنفان (ماہیہ + ڈھوے) لٹی کوئی خاص موقع
 دی مناسبت ضروری نہیں۔ پٹر عام طور تہ ویلا شادی دے
 موقعے لگائے جانڈے نہیں۔ یہ بُڈھیان عورتاں گھٹ تہ جوان
 کڑیاں چڑیاں دے موٹیوں زیادہ پھدے نہیں۔۔۔“

پٹے دارنگ ڈھنگ

اٹھ ندیم قاسمی پٹے نوں انگریزی صنف بیلڈیاں اُردو دی بیانیہ
 مشوفی دی طرز دا گیت قرار دیندے رہیں جد کہ کئی تھاواں تہ
 اپدارینگ ڈھنگ بیانیہ نظم والا ہوندا اے۔ پٹے دی زیادہ نشیور
 پٹے عام طور تہ ماہیہ وری ہونڈی اے۔ بقول ڈاکٹر سرفراز حسین
 قاضی:

”... پٹا بھاویں ماہیہ نالوں گھٹ وسیع تہ کھلری ہوئی
 صنف اے پر فیروہ امیدے وچ کئی اک موضوع
 بھ جانڈے رہیں۔ جتھے بریاتے جدائی دی تڑپ اے
 اوہ حال ای معاشرے تہاے تہ ویلے دیاں ذمہ داریاں
 دا شدید احساس وی اے...“

کچھ مثالوں ویکھو:

آچلیئے کراچی نوں

ماپیاں نے دے چھڈیا، میرا رشتہ چاچی نوں

اک بیور ملاحظہ کرو:

دھیلا دی چاء پیتی

لکھاں جیہی جنڈی چٹاں، تیرے پچھوے تباہ لیتی

دو پیرا

دو پیرے دی بستر
دو پیرا پنجابی شاعری دی اک قدیم صنف اے جینوں بیدی وچ
دو پیرا آکھیا جاند اے۔ ایہدے بہت، فردیا شعر دی طرح دو مصرے
ہوندے نیں۔ دو پیرے دی خاص بستر ہوندی اے جیہدی بیدی
کرنا ضروری ہوندا اے۔ محمد آصف خان دو پیرے دی بستر بارے
دس پانچ اے:

”دو پیرے وچ دو مصرے ہوندے نیں، پیر مصرع دو چترناں
وچ ونڈیا، پیدے چرن وچ قاصدیاں پیر و سرام اُتے اگلے
چرن وچ اصواتراں ہوندیاں نیں۔ اے دو پیرے دے
دونوں مصرعیاں دیاں گل ماتراں 48 (24+24) ہوندیاں ہن
پنجابی شاعری وچ چار سطران دے بزنوں وی دو پیرا آکھیا جاند اے
جیہدے چاروں مصرے ہم قافیہ ہوندے نیں تے چاروں مصرعیاں وچ
اکو ای مضمون بیان کیتا جاند اے۔ ایس قسم دے دو پیرے پنجابی
شاعر یا شہ شاہ دی شاعری وچ ملدے نیں۔ چار سطرے
دی رنگی و لکھو:

چند اچک و کھال نہ سائیں اُتے نہ کرمان و دھیرا
نیں جیہ لکھ چڑھیں اسمائیں پر سبجیاں باجو اندھیرا
جس ڈھیاں دل روش ہو وے اوہ جس نیں انا تیرا
یا شہ باجو تسان ڈکھ پایا جھب آمل ساجن میرا

دو پیریاں دے مضمون موضوع

دو پیرا خالص پنجابی صنف اے ایسے پاروں دو پیریاں اندر پنجاب
دی ریل ریل، پنجاب دی مٹی دی خوشبو تے پنجابیاں دا بھا
جھلکا اے۔ شاعر دو پیرے دے دو مصرعیاں اندر اک خیال اک
مضمون یا کسے خاص جذبے توں بیان کردا اے۔ موضوع دے اختیار
نال دو پیرا اک قدیم صنف اے۔ ایہدے وچ روحانی، مذہبی

Date .....

رہماتی سماجی تر فلسفیانہ مضمون لکھنا جاسکدے ہیں۔ پنجابی وچ
سو ٹالوں قدیم دورے ربابا فرید دے ملدے ہیں جیناں نوں مشہور
دی آکھیا جائدیا اے ونٹی ویکھو

فرید خالق خلق میں، خلق و شہرت ماہیہ
مذاکس نوں آکھئے، جاں نس بن لکئی نانہ